

Naturvårdsverket
Landskapsenheten
106 48 Stockholm

2009-02-23

Svar på Naturvårdsverkets remiss "Vägledning för arbetssätt för biologisk mångfald och andra värden i ett landskapsperspektiv" (Dnr 301-989-08)

Centrum för Naturvägledning har mottagit rubricerade remiss och avger härmed följande synpunkter. Sammanfattningsvis anser vi att naturvägledning bör lyftas fram tydligare i sammanhanget, som det goda och ofta använda verktyg det är för att skapa förståelse, legitimitet och engagemang kring natur- och kulturmiljövård i ett landskapsperspektiv.

Många frågor av intresse för naturvägledningen

Enligt verkets missiv till remissen ska vägledningen "underlätta ett arbetssätt som ska ge nya möjligheter att lösa olika intressen och anspråk på mark och vatten på ett konstruktivt sätt. Tvärsektorielt arbete genom bredare samverkan inom och mellan olika myndigheter och andra aktörer är en viktig aspekt."

Vi noterar att människans roll i landskapet är en central del av den ansats som beskrivs, att syftet kan utökas till att stärka samband mellan naturvård, kulturmiljövård och friluftsliv, däribland människors tillgång till grönområden och frågor kring landsbygdsutveckling. Vi noterar också att arbetet med landskapsstrategier med fördel kan samordnas med exempelvis översyn av översiktsplaner, bildande av biosfärområden eller samverkan i Leader-områden.

Det så kallade underifrånperspektivet är viktigt i sammanhanget. I vägledningen konstateras att förutsättningarna för ett sådant perspektiv är goda när det gäller att värna om upplevelsebaserade värden, tätortsnära natur, rörligt friluftsliv och vård av kulturmiljöer. Verktyg för detta som nämns i vägledningen är att underlätta människors tillgång till utvecklade nätverk av grön- och friluftsområden, ta fram nya kunskapsunderlag om upplevelsevärden samt integrera natur- och kulturmiljövärden i besöks- och turismnäringen. Flera goda exempel på olika former av landskapsanalys tas upp, från grönstrukturanalys till socioekonomisk landskapsanalys. Det poängteras också att det kunskapsunderlag som tas fram i planeringsprocessen kan visa var lokalbefolkningen har sina smultronställen i landskapet.

Även om remissens huvudfokus sägs vara bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald i landskapsperspektiv, är det slående hur frågor kring kulturmiljö, friluftsliv, upplevelsevärden och tätortsnära natur återkommer i snart sagt varje gott exempel på planeringsprocesser som tas upp i dokumentet. Dit hör områden som Kristianstads vattenrike, Östergötlands eklandskap, biosfärkandidaterna Blekinge och Vänern, Emåförbundet, Östra Vätterbranterna, Vilhelminafjällen samt arbetet med regional landskapsstrategi i Stockholms län. I flera av dessa områden har naturvägledning i olika former varit en viktig del av arbetet med bevarande och hållbart nyttjande av natur- och kulturlandskapets värden. I den östgötska strategin för eklandskapet 2008-2015, som beskrivs ganska detaljerat i vägledningen, ingår sålunda informationssatsningar för ökad rekreation och turism och för att göra länsborna stolta över eklandskapet, inklusive planer på naturum, nya affärsidéer kring besöksnäringen i området samt ett utvecklingsprojekt kring naturupplevelser, rekreation och folkhälsa.

Naturvägledning viktigt verktyg för skrivelsens syften

Naturvägledning är enligt vår mening ett centralt – och som ovan sagts, ofta använt – strategiskt verktyg för att uppnå önskade mål vad gäller bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald. Med naturvägledning menas enligt Nordiska ministerrådet (1990):

”att med olika metoder förmedla känsla för och kunskap om naturen. Naturvägledning syftar till att öka förståelsen för de grundläggande ekologiska och kulturella sambanden och för människans roll i naturen. Därigenom förbättras möjligheterna till positiva upplevelser i naturen och till ökad miljömedvetenhet hos den enskilda och i samhället. Naturvägledningen kan vara både bemannad och obemannad. Med naturen menas här både landskapets natur- och kulturgivna element”.

Naturvägledning sker genom många olika instrument och metoder, exempelvis naturum, guidade turer, natur- och kulturstigar, föredragskvällar och naturskoleverksamhet. Att öka tillgängligheten till besöksmål i landskapet kan också sägas ingå i begreppet naturvägledning.

I remissen konstateras flerstades att friluftsliv och tillgång till grönområden är viktiga för människors attityd till natur- och kulturmiljövård. Bland annat anges på sidan 29 att ”möjligheterna för människor att utöva ett friluftsliv genom att ha tillgång till natur och tätortsnära natur, uppleva natur- och kulturmiljövärden är motorn för människors förståelse och acceptans att natur- och kulturmiljövärdena bevaras långsiktigt”. Vi håller med om detta, men menar också att aktiv naturvägledning ger viktiga bidrag för att öka den förståelse och acceptans som själva tillgången till områden för friluftsliv och upplevelser medför. Det perspektivet får för lite utrymme i den föreslagna vägledningen, inte minst i relation till de exempel som nämns där naturvägledning varit en motor för människors förståelse, acceptans och rentav positiva omfattande av bevarandefrågor.

En aktiv och strategiskt använd naturvägledning leder inte bara till förståelse, acceptans och en mer positiv attityd till natur- och kulturmiljövärdena i ett område. Den kan också verksamt bidra till just de mål om dialog, samverkan, delaktighet, konfliktlösning och annat som den beskrivna planeringsprocessen ska uppnå. Det finns många exempel på hur konflikter och brist på förståelse mellan olika grupper luckrats upp tack vare några genomtänkta och väl upplagda diskussioner i fält, ofta med en skicklig naturvägledare som primus motor. Även de personer som ansvarar för själva planeringsarbetet får ökad kunskap, förståelse och sammanhang genom att naturvägledning – med inbyggd dialog och interaktivitet – förs in i processen.

Sammanfattningsvis menar vi att naturvägledning enligt ovanstående definition torde gynna flertalet av de syften som vägledningen anger för den processinriktade planeringen på landskapsnivå. Naturvägledning bör därför konsekvent införas som ett tydligt element i det föreslagna arbetssättet, inte minst mot bakgrund av att det redan används i praktiken.

Uppsala 2009-02-23

Centrum för naturvägledning

Sven-G Hultman
Ordförande

Anders Arnell
Projektledare